

NYESTE TID

TAGE KAARSTED OG PER BOJE: Thomas B. Thrige primus motor. Fra el-industriens barndom. København, Thomas B. Thriges Fond, 1983. 236 s., ill. 244 kr.

Thomas B. Thriges fond har i anledning af 50-året for dens oprettelse udgivet en fremstilling af virksomhedens historie indtil 1938 og af dens stifter, Th. B. Thrige. Tage Kaarstedes indledende biografiske afsnit om Thrige giver i skildringen af den tilknappe, men kontante odenseanske foretager et supplement til bogens hoveddel, Per Bojes fremstilling af virksomhedens udviklingshistorie fra starten af 1894. Hovedvægten ligger dog her ikke på det personlige initiativ, Thrige udøvede, men mere på det heldige samspil med de tids- og stedsmæssige omstændigheder, der hurtigt gjorde virksomheden til den førende danske producent af el-motorer og elektrisk skibsmateriel. Således fremhæves klart, hvorledes virksomhedens tidligere specialisering og standardisering af varesortimentet, samt gennemført rationalisering af arbejdsgangen på bekostning af videre udviklingsarbejde, hurtigt gav virksomheden mulighed for produktion i lange serier, så snart markedet ekspanderede i de første årtier af århundredet. Firmaets dominerende position kunne hermed fastholdes under 1920ernes ustabile periode. Boje giver samtidig et nuanceret billede af udviklingen blandt konkurrenterne, med fremhævelse af forskellene i produktion og finansiering, og redegør for Thriges dominerende position på markedet og i mellemkrigstidens regulerede branchesamarbejde. Særligt fremhæves virksomhedens tilbageholdende og omkostningsbevidste lønpolitik som betydningsfuld for den fastholdte magtposition, et forhold, der afspejler sig i lønstruktur og de faglærtes andel af beskæftigede, som i overensstemmelse med virksomhedens produktionsprofil var lavere end konkurrenternes. Først 1930ernes krise ramte den eksportorienterede virksomhed hårdt og bidrog til dens overgang til fondseje.

Selv om fremstillingen af virksomhedens udvikling overvejende anlægger direktionslokalets perspektiv, indeholder værket adskillige iagttagelser af samspillet mellem foretager og ansatte, og betegner en højnelse af det kvalitative niveau inden for den firmahistoriske genre. Bogen er forsynet med et omfattende billedmateriale og gør udstrakt brug af diagrammer og tabeller, der dog undertiden kunne have været mere overskuelige og illustrative. Med glæde kan man konstatere, at bogen som et særsyn blandt virksomhedshistorier faktisk har absolutte tal for (total-) produktionen helt fra fabrikens første år.

Hans Kryger Larsen.

BENT JOHANNESEN: Den russiske kontrarevolution. Leninistisk mytologi og historisk virkelighed. Kbh., Gyldendal 1983. 240 s. 160 kr.

Det er en velgørende klar og kontant bog, der nu omsider er blevet offentliggjort, efter at forfatteren i lang tid forgæves har søgt bl.a. det humanistiske forskningsråd om støtte til udgivelsen. Fremstillingen dækker perioden 1917-1921, d.v.s. fra zarismens sammenbrud over Ruslands korte tid under det provisoriske styre som

»det frieste land i verden« (Lenin) og frem til bolsjevikernes magtovertagelse og konsolidering. Det er Oktoberrevolutionen og det påfølgende bolsjevikiske terrorregime, forfatteren kalder den russiske kontrarevolution, mens den egentlige russiske revolution var Februarrevolutionen.

Forf. skriver, at i og for sig er dette synspunkt ikke nyt, men det er blot aldrig kommet til sin ret. Heri har han ret. Det er ikke blot i den partistyrede sovjetiske historieskrivning, bolsjevikkerne fremstilles som de eneste retfærdige eller i det mindste som de eneste duelige. Det er en opfattelse, der også præger megen vestlig historieskrivning, f.eks. den indflydelsesrige britiske historiker E.H. Carr. Det er sejrherrenes historie og historieskrivning, der har domineret, ofte tilsat en kraftig dosis determinisme.

Bent Johannesen bygger sin fremstilling og analyse dels på offentliggjorte, samtidige kilder, dels på den bedste del af den vestlige historieskrivning. Der er dog ikke tale om noget kompilationsarbejde; forf. er selv særdeles nærværende i hele bogen, der er præget af den sunde fornuft, han så hyppigt appellerer til. Der gøres grundigt og i et karsk sprog op med mange myter, bl.a. om den »demokratiske« Lenin, bolsjevikernes uskyld m.h.t. den russiske borgerkrig, og den røde terror som et rent defensivt og nødtvungent våben.

Bogens værdi forøges ved en kommenteret litteraturliste, en kronologisk oversigt, en ordliste samt en navne- og en personliste.

Bent Jensen

HAGEN SCHULZE: Otto Braun oder Preussens demokratische Sendung. Eine Biographie. Frankfurt a. M., Propyläen, 1981. 1094 s.

I 1947 vedtog det allierede kontrolråd i Postdam en lov, der ophævede Preussen – »militarismens og reaktionens støtte i Tyskland«. Det er imidlertid et noget andet Preussen, man møder i Hagen Schulzes biografi af den preussiske ministerpræsident fra 1920 til 1932/33, Otto Braun. Preussen var – det viser Schulze klart – den parlamentatiske stabilitet i den ustabile republik. Og det er Schulzes synspunkt, at stabiliteten i høj grad skyldtes personen Braun, fordi han forstod at formidle samarbejdet i de koalitionsregeringer, han var chef for i næsten hele perioden – undtagelserne er korte regeringer under centrumpolitikere i 1921 og 1925.

Brauns mål var, som han selv udtrykker det i en artikel i »Le Petit Journal«, »at udbygge Preussen til en garant for den tyske republiks beståen« (499). Og han gør dette ved klart at sætte arbejdet for demokratiet foran arbejdet for de socialistiske mål, ligesom han som Preussens ministerpræsident og menigt rigsdagsmedlem prøver at tvinge SPD til i rigsdagen at følge samme kurs. Derfor er SPDs udtræden af rigsregeringen og Hermann Müllers demission i 1930 et svært tilbageslag, og derfor kæmper han til det sidste for at få SPD til at støtte Brünnings regering med henblik på at undgå det, der var værre.

Schulzes gennemgang af perioden fra 1930-33, hvor Braun selv følte sig »auf verlorenem Posten« gør grundigt rede for Papens kup mod Preussen 20. juli 1932, men viser også, hvordan Braun fortsat kæmpede for sin regering og mod Papens beskyldninger. Men kun ved legale midler – hurtigt opgives en tanke om regulær